

ENGELSİZ SANAT: SAYBORG SANATÇI NEIL HARBISSON VE SANAT BİLİM BULUŞMASININ DÖNÜŞTÜRÜCÜ GÜCÜ

Ece YÜCEL

Doktora Öğrencisi, FMV Işık Üniversitesi, ece.yucel@isik.edu.tr , ORCID: 0000-0002-8732-3309

Yücel, Ece. "Engelsiz Sanat: Sayborg Sanatçı Neil Harbisson ve Sanat Bilim Buluşmasının Dönüştürücü Gücü". ulakbilge, 65 (2021 Ekim): s. 1261–1275. doi: 10.7816/ulakbilge-09-65-05

ÖZ

İnsanlar doğuştan veya ilerleyen zamanlarda standart fizyolojik/zihinsel normlardan "engel" olarak tanımlanan sapsmalara sahip olabilirler. Geçmişten bugüne benzeri durumlardaki sanatçılar, bu başkalıklarını evreni algılayış biçimlerinin bir yansıması olarak yapıtlarına taşımış, sanatsal biricikliğe ulaşarak üsluplarını ve akımları oluşturarak özgün ve öncü kimlikleriyle var olmuşlardır. Doğuştan tam renk körü Sanatçı Neil Harbisson, algısal normlara sanatı bilimle buluşturarak meydan okumuştur. Farklı sanat dallarıyla ilgilenen ve eğitim alan Harbisson yapıtlarında ve özel hayatında renk kullanmaya yahut görmeye de asla ihtiyaç duymamıştır. Zamanla renk bilgisi gerektiren durumlara merakı da eklenince renkleri keşfetme arzusunu kendi fizyolojisi ve yetenekleri doğrultusunda gerçekleştirmiştir. Bugün bilim çoğu engeli protezler, implantlar, özel gözlükler gibi müdahale ya da desteklerle bertaraf etmeyi mümkün kılmaktadır. Harbisson ise, ekibiyle birlikte tasarladığı, başındaki Eyeborg isimli sensörün algıladığı renk frekanslarının beynine yerleştirilen çipte ses verilerine çevrilmesi ile renkleri "duymayı" başarmıştır. Bu aşamadan sonra ses ile görseli birleştirerek Sayborg Sanatı akımını başlatmış olan Harbisson, insanın gelecekte daha da muhtaç olacağı doğaya uyabilirse, insan olmanın özünü koruyarak türünü devam ettirebileceğini savunmaktadır. Bu çalışma, insanın keyfi ihtiyaçları ve zevkleri uğruna doğayı dönüştürmek, tüketmek yerine; sanat ve bilim'in işbirliğiyle ortaya çıkabilecek ilerici yöntemlerle; kendini uyum sağlamaya ve dönüştürmeye teşvik ederse varlığını, yaşam alanını ve kaynaklarını korumayı başarabileceğini, algı dünyasını genişletebileceğini gösterecektir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, bilim, engel, teknoloji, sayborg, sürdürülebilirlik, özgünlük

Makale Bilgisi:

Geliş: 25 Haziran 2021

Düzeltilme: 30 Temmuz 2021

Kabul: 5 Ağustos 2021

Bu çalışma, 8. IARTSS Uluslararası Sanat Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

İnsanlar doğuştan veya ilerleyen zamanlarda, aniden ya da belli bir süreç sonucunda standart fizyolojik/zihinsel normlardan “engel” olarak tanımlanan sapmalara sahip olabilirler. Son dönemlere kadar aykırılık, kusur, hatta özür gibi olumsuz ve yerici ifadelerle betimlenen bu farklılıklar, toplumsal çözümsüzlükler ve kabullenemeyişler sebebiyle aslında “atanmış engeller”dir. Ancak bu yaklaşım biçimi toplum normlarını esneten yaratıcı bireyler için sınır teşkil etmemiştir. Bütün bariyerlere rağmen kendilerine sınırsız özgürlük alanları yaratmış, en elverişli ortamı da sanatta bulmuşlardır. Geçmişten bugüne benzeri atanmış engelleri olan sanatçılar, bu başkılıklarını evreni algılayış biçimlerinin bir yansıması olarak yapıtlarına taşımış, sanatsal biricikliğe ulaşarak üsluplarını ve akımları oluşturarak özgün ve öncü kimlikleriyle var olmuşlardır.

Zaman içerisinde bilim ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler çoğu fizyolojik ve mental engeli organik yahut mekanik müdahale ya da desteklerle bertaraf etmeyi mümkün kılmıştır: Protezler, implantlar, özel gözlükler gibi “normale” uyumu sağlayan bu yardımcı takviyeler, kişilerin tercihine bağlı olarak gerçekleştirilebileceği gibi daha önce de bahsi geçen toplumsal önyargı ve çözümsüzlüklerin dayatması ile de mecburi olabilmektedir. Sonsuz yoruma açık, sınırsız olasılık sunan evrende her tür farklılığın kendine yer bulabilmesi gerekir. Bireyler dünyalarını diğerleriyle aynı biçimde algılamak ve işlemek zorunda değildiler.

Sayborg Sanatçı Neil Harbisson¹

1984 İngiltere doğumlu, İspanya’da yetişmiş aktivist sanatçı Neil Harbisson, bu önyargılı ve alışlagelmiş algısal normlara sanatı bilimle buluşturarak meydan okumayı tercih etmiş ve hayatı ve yapıtları ile bu ikilinin geleceğin insanının dönüşümünde büyük bir rol aldıklarının en net örneklerinden birini oluşturmuştur.

Küçük yaşlardan itibaren sanatın resim, müzik gibi farklı dallarıyla ilgilenen ve bu alanlarda eğitim de alan Harbisson, doğuştan tam renk körlüğü olarak tanımlanabilecek “akromatopsi”ye sahiptir.

Renk körlüğü bazı renklerin ayırt edilmesinde güçlük yaşanması ile gerçekleşmektedir. Bunlar da genelde yeşiller, kırmızılar ve bazen de maviler için geçerli olmaktadır. Bu renkler konik hücrelerin algıladığı renklerdir: Görme merkezinin yakınında kümeleşen renk gören konik hücreleri 3 tiptir: Kırmızı, Yeşil, Mavi. Bu hücrelerin verileri beynin renk algılamasını belirlemektedir. Renk körlüğü de bu üç rengin algısındaki yoksunluklar ve karıştırma ile tanımlanmaktadır; bir veya daha fazla konik hücrenin var olmayışı, işlemeyişi, ya da renklerin normalinden farklı algılamaları sonucu oluşmaktadır. Sıklıkla iki gözü de etkileyen ve ömür boyu sabit kalan renk körlüğünün dereceleri mevcuttur; bazı renklerin ayırt edilmesinde güçlük yaşanması, iyi bir ışıkta renkleri seçebilirken loş ışıkta zorlanmak gibi daha hafif durumları da bulunmaktadır. Ancak her şeyin gri skalada görüldüğü tam renk körlüğü olan ve sanatçıya 11 yaşında teşhisi konulan akromatopsi en ciddi ve en nadir türdür (Turbert, 2018; U.S. National Library of Medicine, 2021).

Görsel 1. Neil Harbisson’un Dünya’yı görüşü: Gri skalada doğa görselleri çiçekler ve gökyüzü

Harbisson, Mataró, İspanya’da büyümüştür ve burada çeşitli okullarda müzik ve sanat okumuştur. 11 yaşında piyano için beste yapmaya, 16 yaşında ise Alexandre Satorras Enstitüsünde güzel sanatlar okumaya başlamıştır. Bu

¹Sanatçının hayatına, sayborg oluş sürecine ve sanatına dair bilgiler ve görseller Kaynaklar’da linkleri verilen konuşmaları, kendisi ve arkadaşları ile yapılan röportajlar, ve yine kendine ve ekibine ait sosyal media hesaplarından derlenmiştir.

enstitüde özel bir izinle işlerinde renk kullanmamasına onay verilmiştir. İlk dönem yapıtlarını siyah beyaz üretmiştir ve bunlar da giysilerinde kullandığı yegâne renklerdir.

Aktivist kişiliği genç yaşında kendini göstermiş, ve Mataró'da üç ağacın kesilmesini engellemek için günlerce bir ağaçta yaşamıştır. Bu eylemi 3000'in üzerinde insan tarafından destelenerek bir imza kampanyası başlatılmış ve belediye ağaçların kesilmeyeceğini açıklamıştır. Harbisson, 19 yaşındayken İngiltere'ye taşınmış ve Darlington Sanat Kolejinde bestecilik okumaya başlamıştır.

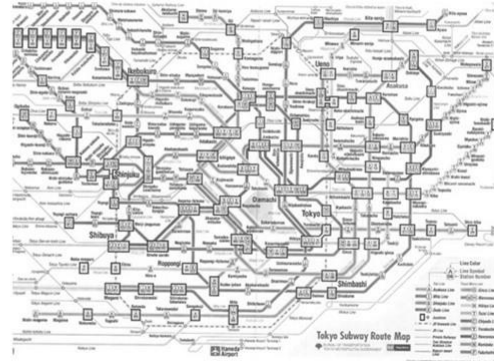
Çocukluğundan beri en yakın dostu olan ve Harbisson gibi Darlington Sanat Kolejinde eğitim görmüş dansçı ve koreograf Moon Ribas ile evren, gerçeklik algıları ve doğanın işleyişi gibi konularda deneyimlerini karşılaştırarak renklerin ötesindeki yaşamı tecrübe etmiştir. Aynı tür iki canlı olup farklı algılara sahip olmaları; birinin renk görüyor diğerinin göremiyor olması karşısında hakikat kavramlarını, algılarını, duyularını irdelemelerini sağlamıştır. Renk görememesine rağmen Harbisson görüş açısından farklı avantajları olduğunu tespit etmiştir. Renk görenlere göre gece görüşü daha iyidir, daha uzağı görebilmektedir ve renk ilgisini dağıtmadığı için şekilleri daha kolay hafızasında tutabilmektedir.

Harbisson konuşmalarında kendini engelli olarak asla hissetmediğini, renk görmeye ve kullanmaya asla ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. Kendi ifadesine göre sorun onun renk görememesinde değil, diğer insanların renk görmesindedir. Renk göremeyen biri için Fransa, İtalya, İrlanda bayrakları ayırt edilemez durumdadır; karmaşık bir metro ağında yolunu bulmak zordur (örneğin Tokyo metrosu), musluklarda sıcak-soğuk gibi dil ile belirtme yerine renk kodlarının kullanıldığı alanlarda sorunlar karşısına çıkmıştır. Renk sadece fiziksel bir fenomen değil de sosyal kültürün parçası olduğu için renkleri yok sayarak yaşaması da zor olmuştur. Merakı da devreye girince renkleri görmek değil hissetmek arzusu duymuş fakat bunu da kendi fizyolojisi ve yetenekleri üzerinden yapmayı hedeflemiştir (Harbisson, 2012).

Tokyo Metrosu (renkli)

Tokyo Metrosu (siyah-beyaz)

Görsel 2. Tokyo Metrosunun renkli görünümü ve Neil Harbisson'un gördüğü şekilde siyah beyaz halini

Moon Ribas da yakın dostunun ardından 2013 yılında kendi tasarladığı özel bir implant sahibi olmuştur. Moon Ribas'ın dansçı ve koreograf kimliğinden yola çıkılarak ayaklarına dünyadaki tüm depremleri oldukları anda titreşim halinde hissetmesini sağlayacak sismik dalgaları algılayan sensörler yerleştirilmiştir (Ribas, 2013; 2015). Sanatçı bu sismik titreşimleri dansına yansıtmıştır; Harbisson ile birlikte çeşitli sahne performansları sergilemektedir (Ribas ve Harbisson, 2017).

Yeni Bir Hissin Doğuşu

Harbisson'un renklerle karşılaşmayacağını düşündüğü müzik alanında _siyah beyaz bir enstrüman olan piyanoyu seçme sebebi bile budur_ dahi Newton'un renk ve ses teorilerine rastlamış; bu fikirlerden ilham alarak müziğin ses frekansları, rengin ise ışık frekansları olması itibariyle benzeşmeleri sayesinde müzik ve renk arasında bir bağlantı kurulabileceğini düşünmüştür.

Renk olgusu büyük oranda görme ile bağdaştırılmaktadır. Ancak algı konu olduğunda İngiliz psikolog

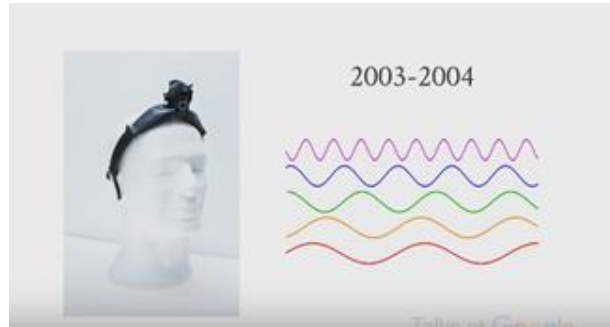
Richard L. Gregory'nin Algı Teorisi'ne göre görme sürecinde etkili olan başka duyumlar ve deneyimler de sözkonusudur. Görme sadece retinal olmayabilmektedir. Bunlar elbette bütüncül bir deneyimin ve öznel yorumların açıklamasında etkindir. Bu durumda bir enerji olan ve fiziksel değil fizyolojik bir olgu olan rengin de görme harici bir duyumla algılanabileceği düşüncesi oluşabilmektedir (Gregory; McLeod, 2018).

2003 yılında Darlington Kolejine bir ders için gelen siberteknolojist Adam Montandon ile tanışmış ve kendisine sorununu iletmiştir. Devamında Slovenya'dan Peter Kese, Barselona'dan Matia Lizana ile iş birliği yaparak bir proje başlatmışlardır. Harbisson'un amacı (toplumun talep ettiği aksine) renkleri görmek yerine duyabileceği üçüncü bir göz tasarlamaktır. Kendisinin de konuşmalarında sık sık ifade ettiği gibi niyeti asla renkleri görmek olmamıştır. Zira özellikle son yıllarda özel gözlüklerle renk körlerinin renkleri seçebilmesi mümkün olmuştur. Harbisson, kendi ilgi alanını renkleri algılama gereksinimi ile birleştirerek aslında yepyeni bir dünyanın kapılarını açmıştır.

Ancak renk, ışığın gözün retinasına değişik biçimlerde ulaşması ile ortaya çıkan bir algılamadır. Işığın maddeler üzerine çarpması ve kısmen soğurulup kısmen yansımaları nedeniyle oluşan çeşitlilik renk ya da renk tonu olarak adlandırılmaktadır. Tüm dalga boyları birden aynı anda göze ulaşırsa "beyaz", hiç ışık ulaşmazsa "siyah" algılanır. İnsan gözü 380 nm ile 780 nm arasındaki dalgaboylarını algılayabilmektedir bu nedenle de elektromanyetik spektrumun bu bölümüne görünür ışık denmektedir. Renkler için kulakla duyulan ince ve kalın ses benzetmesi yapılırsa da ses algısının aksine aynı anda gelen ışık frekansları değişik kanallardan algılanamaz (başka bir ifadeyle göz frekans analizi yapamaz), dolayısıyla aynı anda ince ve kalın seslerin birbirine karıştırılmadan duyulabilmesine karşın göz için bu "çok seslilik" söz konusu değildir ve değişik ışık frekanslarının sadece kombinasyonları algılanabilmektedir (Aktaran Kaya, 2018).

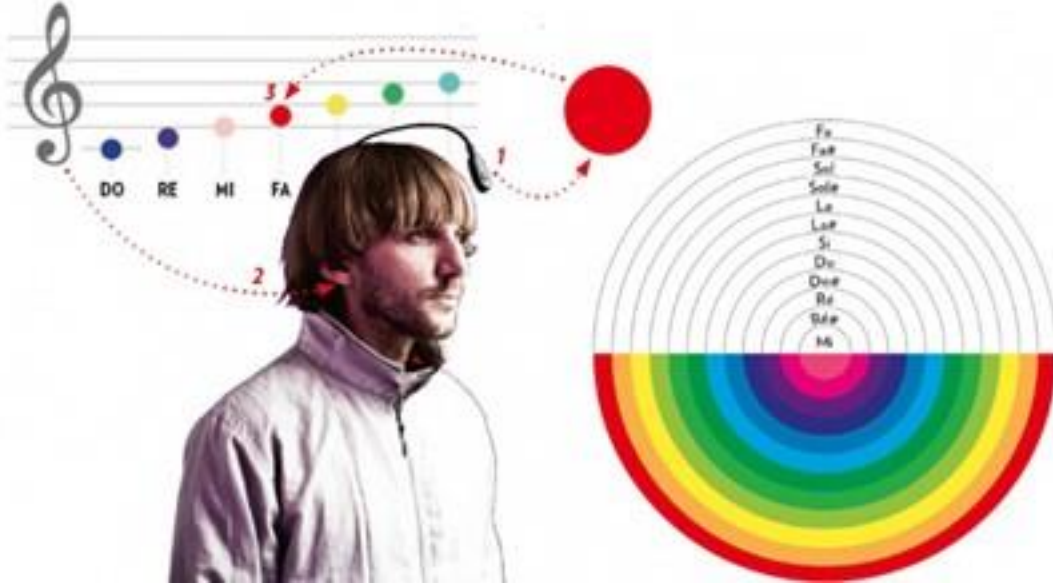
Dolayısıyla yapılan ses ve renk analojisi, ikisinin de frekans yapısında olması, bir aynılık ifadesi değildir; bunlar farklı türlerden frekanslardır. Örneğin "Kırmızı" saniyede 130 milyon dalga boyundadır ve notası çok yüksek olduğu için kulağın bunu duyması mümkün değildir ve farklı bir frekans yapısındadır. Akat insan kulağının duyması mümkün olması durumunda Fa, Fa# notalarına denk gelecektir.

Bu durumda ekip, Harbisson'ın fikirlerini baz alarak yazacakları bir program ile ışık (renk) frekanslarını ses frekanslarına çevirecek bir yazılımı yaratmayı hedeflemiştir. Adam Montandon tarafından söz konusu yazılım işleyişe sokulmuş, bir webcam'e bağlı 5 kg'lık bir bilgisayar ve kulaklıktan oluşan ilk prototip üretilmiştir. Renkleri algılayan bu duyan göze "Eyeborg" ismi verilmiştir.

Görsel 3. İlk Eyeborg Prototipi

Neil Harbisson her renk için bir nota duyabilmeye başlamış, her birini başta ezberlemek zorunda kalmıştır. Renk çemberindeki tüm renkleri ve karşılık gelen notaları ezberlemiştir. Sonraki yıllarda ise bu duyusunu geliştirmeyi hedefleyerek renklerin açıklık koyuluk, doyunluk gibi özelliklerini, ultraviyole ve infrared renkleri de duymaya niyetlenmiştir. Örneğin güneşli bir havada ultraviyole renkleri duymayı sağlık açısından çok yararlı bulmaktadır. Bu özellik için Peter Kese "eyeborg"un programını geliştirmiştir. Başta ezber olan her şey algıya, algı da hisse dönüşmüştür. Harbisson bu yeni hisse «sonochromatism» adını vermiştir. Sırtında bu ağır donanımı taşımak zorunda kalan Harbisson'ın işini kolaylaştırmak için de Matias Lizana sensor'un daha küçük bir çipe indirgenmesi üzerinde çalışmıştır.

Görsel 4. Renkleri duymak: Neil Harbisson'un renkleri duymasına dair şema ve renk doygunlukları grafiği

Böylelikle sanatçı artık müzikle resmi birleştirmeye başlamıştır. Bestelerini renkle yapmaya, piyanoyu boyamaya başlamıştır. Algısını genişlettikçe teknolojiyi kullanmak değil, teknoloji olmak istemiş ve bu cihazı vücudunun bir parçası, biz uzvu olacak bir çözüme geçirmek istemiştir. Lizana'nın küçülttüğü çipin beyne yerleştirilmesini dolayısıyla bedeninin bir parçası olmasını hedeflemiştir. Bu amaçla çocukluğundan da gelen gözlemleri doğrultusunda "EyeBorg" son halini; böceklerin dairesel antenlerini model alarak tasarlanan ve 360 derece alım yapabilecek bir anten olarak geliştirilen üçüncü bir göz-sensör ve ona bağlantılı olarak beyne yerleştirilecek bir çipten oluşan bir sistem olarak almıştır. EyeBorg'un algıladığı renk titreşim verileri çipe aktarılmakta, tasarlanan yazılım sayesinde işlenerek bu veriler ses frekanslarına çevrilmektedir.

Ancak sıra ameliyatı gerçekleştirecek bir cerrah bulmaya geldiğinde Neil Harbisson'un karşısına etik komite çıkmıştır, bu kurulun prensiplerine göre doktorlar yalnızca varolan uzuv ve duyu iyileştirmekle mükelleftir, önceden var olmayan duyu ve organ implantları etik değildir. Harbisson, bu durumda isminin saklı kalması şartıyla ameliyatı yapmayı kabul eden bir cerrah bulmuştur ve ameliyat gerçekleşmiştir.

Görsel 5. Neil Harbisson'un ameliyatından bir görüntü

Görsel 6. Harbisson'un beynine yerleştirilen implant ve antenle bağlantısı

Beynin yazılımı kabulü birkaç ay almıştır. Harbisson'un çipi beyninin arka kısmına takılmıştır, anteni osseointegrasyon (canlı kemik dokusu ile yükleme altındaki implant yüzeyi arasındaki direkt yapısal ve işlevsel bağlantı) ile kafatasına entegre edilmiştir, artkafa kemiğinden uzamaktadır.

Antenin iki implant bağlantısı vardır: titreşim/ses için ve Bluetooth için. Bu sayede Harbisson internete bağlanarak uydulardan, insanların kameralarından renk alabilmektedir, hatta telefon aramalarına cevap verebilmektedir.

Eyeborg sensörü, Harbisson'un önündeki rengin frekansını belirlemekte ve bunu başının arkasına beynine

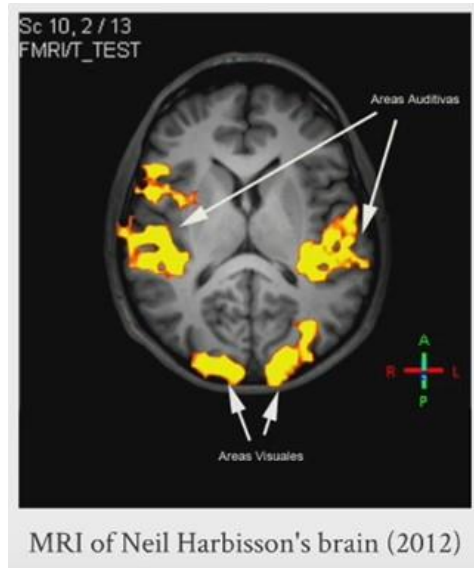
yerleştirilmiş çipe göndermektedir. Çip renkleri ses dalgalarına dönüştürmekte ve her renk bir müzikal notaya eş gelmektedir. Bu ses dalgaları da kafatası boyunca dolaşıp, kemik iletimi ile Harbisson'un işitsel sistemine ulaşmaktadır. Bugün de isteyen kişiler <http://eyeborgapp.com/> adresindeki web sitesinden cihazlarına "eyeborg" uygulamasını indirebilmekte ve Harbisson'un deneyimine ortak olabilmektedir.

İnterneti de bir duyu olarak kullanan Harbisson, her biri dünyanın beş kıtasından 5 arkadaşına izin vermiştir. Bu kişiler doğrudan kafasına renkler, imgeler, videolar ve sesler gönderebilmektedir. Uyurken bunları alırsa beyni rüyaları değişkenlik gösterebilmektedir. İlk halka açık gösterimi Al Jazeera'nin The Stream sohbet programında gerçekleşmiştir. New York'tan model Isaac Dean Weber bir selfie göndermiştir. Bu yöntemle yine ilk telefon konuşmasını da Ruby Wax ile yapmıştır.

İlk resmi "Sayborg" Neil Harbisson

"Ona dokunmak vücudumun bir uzantısına dokunmak gibi... Burnum, parmaklarım gibi vücudumun yeni bir parçası varmış gibi hissediyorum." (Harbisson, 2012).

Zamanla Harbisson'un beyninde değişiklik oluşmaya başlamıştır. Tomografileri doktorları da şaşırtmıştır zira o anda duyuyor mu görüyor mu (beyinde aynı tepkiler okunmaktadır) bilinmemiştir.

Görsel 7. Neil Harbisson'un beyin MRI'si (2012)

Beyni uyurken veri alırsa rüyaları değişkenlik gösterebilmektedir. Harbisson renkli rüya görmeye başladığında, yazılımın ve beyninin birleştiğini anlamış ve kendini artık bir «sayborg» gibi hissetmeye başlamıştır.

Sayborg kısaca biyolojik ve yapay kısımları olan varlıklara verilen isimdir. Sibernetik organizma teriminin kısaltmasıdır. Orijinal İngilizce tabiriyle Cyborg (Türkçe'de Sayborg ve Siborg da denilmektedir) kelimesi cybernetics (sibernetik) ve organism (organizma) kelimelerinden türemiştir. Bu terim 1960 yılında Manfred Clynes isimli bilim adamı tarafından uzayda insan neslinin hayatta kalabilmesi ve biyolojik fonksiyonlarının geliştirilmesi çalışmaları üzerine türetilmiştir. Sibernetik Organizma, kişilerin yaşamsal bir faaliyetinin bir makine tarafından karşılanması ya da bir uzvunun tamamen makine olması halidir. Sayborg olma halinin ortaya çıkışı insanın vücut faaliyetlerinin desteklenmesi ya da eksik işlevlerin ikame edilmesi amacı taşımaktadır (Bilimin Sesi, 2017).

Harbisson 2004 yılında İngiltere pasaportunu yenilemek istemiştir fakat pasaport fotoğrafı başında teknolojik ekipman taşıdığı sebebiyle reddedilmiştir. Neil Harbisson, bu itiraz ederek, başındakinin bir alet değil uzvu

söylemektedir. Zira en net ses onlara aittir. Warhol'un resimlerinin sesi o denli güçlüdür ki, (renkler çok parlak çok kroması yüksek) müzenin diğer ucundan duyulabilmektedir. Diego Velázquez ve Edvard Munch benzer seslere sahiptir. Harbisson onların seslerini korku filmi efektlerine benzetmektedir. Klasik, eski resimler daha az duyulmaktadır çünkü renk tonları daha hafiftir ve zamanın etkisi renkleri de dönüştürmüştür.

Görsel 9. Renk Plakları : Neil Harbisson'un renkle resmettiği müzikal eserler ve konuşmalardan örnekler

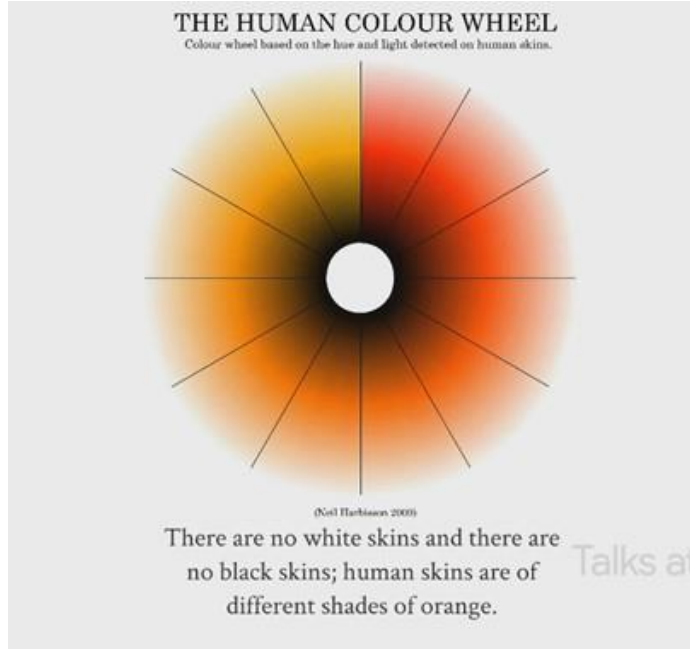
Harbisson, yepyeni bir duyu geliştirerek geleceğin insanı ve sanatçısına dair getirdiği yorumlarla bireyleri sarsarken, birçok yönden normal bulunan, asla sorgulanmayan değerleri, önyargıları da alaşağı etmektedir. Çoğu kültürde siyah matemin rengi, üzüntünün simgesi iken, hüznünü belirtmek için rengarenk bir seçim yapan Harbisson'u tanımayan biri cenazede onu böyle görse muhtemelen tutumunu saygısızlık olarak yorumlayacaktır. Karşısına çıkan her rengi dinleyen Harbisson, aralarında Robert De Niro, Bono, Buzz Aldrin, Prens Charles, Antoni Tàpies, Leonardo DiCaprio, Judi Dench, Moby, James Cameron gibi ünlü isimlerin de olduğu yüzlerce insan yüzünü ve tenini dinlemiştir. Ten, saç, gözler hepsi uyum içinde yüzün sesini oluşturmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda yayınladığı Human Color Wheel (İnsan Renk Çemberi) ile Harbisson, kültürel ve toplumsal bir düşüncüyü daha bu şekilde sarsmış ve insanların siyah-beyaz diye ayrılamayacağını, herkesin turuncunun tonları olduğunu göstermiştir.

Görsel 10. Harbisson'un yüzlerini dinlediği ünlü isimlerden Judi Dench, Prens Charles, Moon Ribas, Moby (sol üstten itibaren saat yönünde) (<https://www.instagram.com/neilharbisson/>)

Görsel 11. Harbisson'un yüzlerini dinlediği ünlü isimlerden Robert de Niro, Marina Abramović, Steve Aoki, Iris Apfel. (soldan itibaren) (<https://www.instagram.com/neilharbisson/>)

Görsel 12. İnsan Renk Çarkı: Neil Harbisson'un duyduğu seslere göre betimlediği insan ten renklerinin grafiği

Neil Harbisson, moda alanında renkli, müzik parçalarının giyilebileceği kıyafetler, sayborg'lara özel (implantlarıyla rahat edebilecekleri) giysiler tasarlamış; Barcelona'da bir restoran ile iş birliği yapıp, özel bir tabak (cromaphone) sayesinde yemek yerken yemeğin renkleriyle resmettiği müziğin dinlenebileceği bir çalışma yapmıştır. Lady Gaga salatasının çocukları sebze yemeye teşvik edeceğini düşünmektedir. İç dekorasyonda da renklerin algısını değiştirmiştir. Zemin en alçak frekanstaki kırmızı ile boyanınca eve daha derin bir seslilik vermektedir. Sessiz siyah ve beyaz yatak odası için uygundur.

Görsel 13. Neil Harbisson'un Yemek ve Dekorasyon çalışmalarından örnekler

fenixbinario ve 1.648 diğer kişi beğendi
neilharbisson Sonochromatic Fashion - colouring hair so it sounds good and transforming songs into costumes. In this picture the model is wearing music by Justin Bieber and her hair sounds G Major. A collaboration with Johnny Othona, Greame Hoban, Madeleine Murphy, Ciara McCarthy and Maudie Olier. Photography by Andrew Gilbert #allison

Görsel 14. Neil Harbisson'un Sayborg Modası çalışmalarından görseller

Renk hayatına girdikten sonra dünyayı algılayışı da değişen Harbisson, sadece sessiz renkler (Harbisson siyah ve beyaza baktığında ses duymamaktadır) olan siyah beyaz kullanırken giyiminde dahi, bu alışkanlıktan vazgeçmiştir. Artık kulağına hoş gelen şekilde giyinen Harbisson, iyi hissettiği için bir konuşmasında parlak pembe ceket-mavi tshirt-parlak sarı pantolon giymektedir bu da mutlu bir akora Do majöre denk geldiği için seçtiği bir kombindir fakat bir cenazeye giderken hüzünlü bir akor olan Si minöre göre giymektedir; şaşırtıcı bir şekilde bu kombin de turkuaz, mor ve turuncu içermektedir. Çoğu kültürde siyah matem rengi, üzüntünün simgesi iken, hüzünü belirtmek için rengarenk bir seçim yapmaktadır. Harbisson'u tanımayan biri cenazedeki giyimini büyük ihtimalle saygısızlık olarak yorumlayabilecektir. Harbisson'un sık sık belirttiği gibi daha çok sayborg olursa, daha çok insan benzer hisler ve dolayısıyla farklı gerçeklik algılarına sahip olursa belki de sessiz renkler siyah ve beyaz kullanmak, acı karşısında susmak bir saygısızlık olacaktır gelecekte.

Sonuç

Genç yaşından beri sanatçı kişiliğinin yanısıra tutkulu bir aktivist olan Harbisson, 2010 yılında kurduğu Sayborg Vakfı ve yayınladığı manifesto ile sayborg haklarını, insanın özgürlüğünü, bedenini değiştirme ve geliştirme imkanını vurgulamış ve birçok üniversitede konuşma yapmış, konferanslar vermiş, bilim, müzik, moda ve sanat festivallerine katılmıştır. Harbisson kendini de bir sanat nesnesi, sayborg olmayı ise yeni sanat akımı olarak değerlendirmektedir. Yeni bir duyu yaratmak hem sanatsal hem de aktivist bir eylemdir. Harbisson ve ekibi halen farklı duyu yaratımları üzerinde çalışmaktadır. İmplantının sayesinde meydana getirdiği yapıtları insanlarla paylaşırken, artık kendi deneyimlerini paylaşmaya karar vermiştir. Ve bu sebeple de 2010 yılında Cyborg Foundation'ı (Sayborg Vakfı) kurmuştur. Cyborg Foundation'ın resmi web sitesinde (<https://www.cyborgfoundation.com/>) manifestosunu da yayınlamış olan Harbisson, cyborg haklarını, insanın özgürlüğünü, bedenini değiştirme ve geliştirme imkanını vurgulamıştır. Yine bu amaçla renkleri görme hikayesini, sanatını ve felsefesini insanlara aktarmak üzere Tedtalks, Googletalks gibi platformlarda da bir çok konuşma yapmıştır. Discovery Channel'da, Documentos TV'de, Redes'de hayatı üzerine belgesellerde ve NBC'nin Last Call with Carson Daly, Richard&Judy, Buenafuente,ve Fantástico gibi sohbet programlarında; New York's Public Radio International, BBC World Service, Cadena SER gibi radyo programlarında; The New York Times, The New Scientist, Wired, The Red Bulletin, Modern Painters, ¡Hola!, Muy Interesante ve The Scientist

gibi gazete ve dergilerde de yer almıştır. Sahip olduğu ödüller arasında; Awards 2015 Futurum Award Futurum, Monaco 2014 Bram Stoker Gold Medal Trinity College, Dublin 2013 Focus Forward Grand Jury Award Sundance Film Festival, USA 2010 Cre@tic Award 2010 Tecnocampus Mataro 2009 Phonos Music Grant IUA Phonos, Spain 2005 Best Performing Story ResearchTV, UK 2004 Innovation Award 2004 Submerge (Bristol, UK) 2004 Europrix Multimedia Award Vienna, Austria 2001 & 2010 Stage Creation Award IMAC Mataro, Spain yer almaktadır. 2013 yılında Cyborg Foundation'ın "Neil Harbisson ve Cyborg Foundation" hakkındaki kısa belgesel filmi e Sundance Film Festival'in Focus Forward Filmmakers Yarışmasında büyük jüri ödülünü almıştır. 2014 yılında The Sound of Colors (Renklerin Sesi) adlı hayat hikayesi çekilmiştir. 2015 yılında, Harbisson'un New York yaşamı hakkındaki siyah beyaz belgesel film Vimeo'nun "Staff Pick" 'i olarak seçilmiştir ve New York'taki Tribeca Fil Festival X ödülünün kazananı olmuştur.

İnsanların sayborg kavramı, transcinsler, yapma his ve insan evrimi hakkında bilgilenmesi ve bilinçlenmesi için bir çok üniversitede konuşma yapmış, konferanslar vermiş, bilim, müzik, moda ve sanat festivallerine katılmıştır. Bunların arasında British Science Festival, TEDGlobal, London Fashion Week, Sónar ve NeoTokyo Festival da bulunmaktadır. Harbisson'a göre bütün insanların psikolojik olarak sayborglardır ve teknolojiyi çok fazla içselleştirmiş durumdadırlar. Bunun en net örneklerinden biri insanın "telefonunun şarjı bitiyor" değil, "şarjım bitiyor" demektir. Dünyanın kaynaklarının sürdürülebilirliği için insanın geleceğe dair amacının yeni duyular geliştirmek, kendini beden ve zihin işlevlerini evrimleştirmek üzerine düşünmek olduğunu ifade etmektedir ve telefonlar yerine bedenler için aplikasyonlar yaratmanın daha faydalı olacağını belirtmektedir. Tarih öncesi çağlardan bu yana insanın evriminde uyum sağlayabilme yeteneği önemli bir rol oynamıştır. Kusurlarını, eksikliklerini, doğaya karşı zayıflıklarını yaratıcılığı ve adapte olabilirliği sayesinde aşmış, diğer canlıların arasından sıyrılmış ve yaşam savaşından zaferle çıkarak zirveye yerleşmiştir. Ancak uyum sağlamak yerine çevresini kendine uydurmaya başladığı anda kaybetmeye başlamıştır. Zira dünyasını, evini ve yaşam kaynağını dönüştürdükçe onu tüketmiş ve bozmuştur. İnsan, ihtiyaçları, zevkleri ve konforu için gezegeni dönüştürmeyi bırakıp kendini geliştirmeye, yeniden tasarlamaya odaklanırsa, dünyayı değiştirmek durumunda kalmayacak ve onu korumak mümkün olabilecektir. Örneğin insan için gece görüşü mümkün olursa, aydınlatma sistemleri yaratmak için para ve enerji harcamak gerekmeyecektir. Ya da insan ısısını kontrol edebilirse klima ve ısıtıcılar kullanımdan kalkacaktır (Iyengar, 2018). İnsanın en büyük korkusu ölüm, yok olma olmuştur ancak varlığını sürdürmesini tehdit edecek olan kaynakların tükenmesidir; teknolojinin ya da yapay zekanın evrimi değildir. Tüm dünyayı sarsan pandemi süresince insanlar evlerinde kapalı kalmış, şanslı olanlar yaşamsal ihtiyaçlarının yanı sıra sanal eğlence ve sosyalleşme gibi imkanlara da sahip olmuşlardır. Ancak yine de her birey, insan temasını, özgür ve güven içinde doğada, dışarıda olmayı özlemiş ve bu umudu taşımıştır. Bu dönem insan için geleceğin acı bir simülasyonu/ provası olmuştur. Fakat her geçen gün geri dönülemez şekilde tüketilen, sakatlanan, yok edilen dünyada yaşamak anlam taşımayacaktır, kelimelerin en düz anlamıyla insan sadece "hayatta kalmaya" çabalayacaktır. Bu anlamda da Harbisson gelecekte yapay zekâ ve insan arasında duygusal bir bağ oluşacağına da inanmakta, hatıra ve bilgi birikimi sayesinde YZ'nin insan için önemli bir partner olacağını düşünmektedir. İnsanın bedeni kanvası, tuvalidir; malzemesi ise sanat ve bilim ortaklığıdır. Sanat yapıtı da malzemesi de düşüncenin kaynağı da insandır. İnsan kendine döndüğünde geleceğin insanı, Harbisson gibi sanat ve bilim'in iş birliği sonucunda ortaya çıkabilecek ilerici ve farklı yöntemlerle; kendini uyum sağlamaya ve dönüştürmeye teşvik ederse varlığını, yaşam alanını ve kaynaklarını korumayı başarabilecek aynı zamanda hep hedeflediği gibi ömrünü de uzatabilecektir.

Kaynaklar

- Bilimin Sesi. (2017). *Cyborg Nedir? Nerelerde Kullanılır?* <https://www.biliminsesi.com/cyborg/>, (Mayıs 2018).
- Cyborg Foundation Labs. <https://www.cyborgfoundationlabs.com>, (Mayıs 2018).
- Cyborg Arts. <https://www.cyborgarts.com>, (Mayıs 2018).
- Gregory, R. Richard Gregory Org. <http://www.richardgregory.org/>, (Mayıs 2018).
- Harbisson, N. (2013). *Feel the Neil Harbisson Experience*. <http://eyeborgapp.com/>, (Mayıs 2018).
- Harbisson, N. Neil Harbisson official website. <http://www.Harbisson.com>, (Mayıs 2018).
- Harbisson, N. Neil Harbisson official Instagram account. <https://www.instagram.com/neilharbisson/> , (Mayıs 2018).
- Harbisson, N. <https://alchetron.com/Neil-Harbisson#-> , (Mayıs 2018)
- Harbisson, N. (2012). I Listen to Color, Ted talks. https://www.ted.com/talks/neil_harbisson_i_listen_to_color/transcript?language=tr#t-554057, (Mayıs 2018).
- Iyengar, R. (2018). *This is the future, says world's first cyborg Neil Harbisson*, <https://www.livemint.com/Companies/TDIMfjB21TP5eSB5kR0UtM/This-is-the-future-says-worlds-first-cyborg-Neil-Harbisson.html>, (Mayıs 2018).
- Kandinsky, W. (1911). *On the Spiritual in Art* .Çev: Rebay Hilla, New York: Solomon R. Guggenheim Foundation, 1946, sf.69.
- Kaya, A. (2018). *Renk nedir? Nasıl oluşur? Renklerin anlamları nelerdir?* <https://www.tech-worm.com/renk-nedir-nasil-olusur-renklerin-anlamlari-nelerdir/>, (Mayıs 2018).
- Langton, J. (2018). *Why being the world's only cyborg can be a real headache?* <https://www.thenational.ae/uae/why-being-th-world--only-cyborg-can-be-a-real-headache-1.703666> (Mayıs 2018).
- Lombarte, P. Pol Lombarte official Instagram account. https://www.instagram.com/lombarte_ , (Mayıs 2018).
- McLeod, S. (2018). <https://www.simplypsychology.org/perception-theories.html>, (Mayıs 2018).
- Ribas, M. Moon Ribas official Instagram account. <https://www.instagram.com/moonribas/>, (Mayıs 2018).
- Ribas, M. (2015). *Searching for my sense*, Ted Talks. <https://www.youtube.com/watch?v=qU6UPUlbmLw> (Mayıs 2018).
- Ribas, M. (2013). *Waiting for Earthquakes*. <https://www.youtube.com/watch?v=1Un4MFR-vNI>, (Mayıs 2018).
- Ribas, M. ve Harbisson, N. (2019) Neil Harbisson & Moon Ribas: Transpecies. <https://www.youtube.com/watch?v=eKzELMqiRFw> , (Mayıs 2020).
- Ribas, M. ve Harbisson, Ne. (2017). Cyborg Performance Art. <https://www.youtube.com/watch?v=-NJMkpSRG6s>, (Mayıs 2018).
- Turbert, D. (2018). *What is Color Blindness?* <https://www.aao.org/eye-health/diseases/what-is-color-blindness>, American Academy of Ophthalmology , (Mayıs 2018)
- U.S. National Library of Medecine, <https://medlineplus.gov/genetics/condition/achromatopsia/>, (Haziran 2021).

UNCONSTRAINABLE ART: CYBORG ARTIST NEIL HARBISSON AND SYNERGY OF ART & SCIENCES

Ece Yücel

ABSTRACT

Human beings can show deviations from standard physiological/mental norms called “disabilities” by birth or in time. Artists with similar deviations, reflected their dissimilarities to art as an echo of their perception of the universe, reached artistic authenticity and existed with their unique and pioneering identities by creating art movements. Artist Neil Harbisson who has by birth achromatopsia challenged perceptual norms by bringing together Art and Science. Harbisson never needed color for his art or daily life. But when situations requiring color knowledge met his curiosity, he invented his own solution. Recent scientific developments allow to eliminate most of the obstacles with supports such as prosthesis, implants, special glasses. Harbisson heard colors with a system consisted of a sensor, which receives color frequencies, linked to a chip transplanted in his brain, which translates the color data to voice data. Pioneer of the Cyborg Art, Harbisson combined paint and music; created in various fields and also as an activist championed human sustainability through adaptation to Nature. This study will show that instead of consuming the Earth according to their arbitrary needs, human beings can protect their existence, resources, widen their perception of the universe by transforming themselves with Art and Science.

Keywords: Art, science, disability, technology, cyborg, sustainability, authenticity